

Кір БУЛИЧОВ

ТАК ПОЧИНАЮТЬСЯ ПОВЕНІ

За вікном пливли хмари. Таких хмар я раніше не бачив. Знизу, з вивороту, вони були блискучими, гладкими і відображали все місто — дахи, зелені і фіолетові, з химерними різьбленими кроквами, криві вулиці, вимощені кварцовими шестигранниками, людей в кирасах і циліндрах, що йдуть вулицями, старосвітські автомобілі і поліцаїв на перехрестях. В кутку вікна, біля рами, містилося найулюбленіше з віддзеркалень — шматочок набережної, риболови з подвійними вудками, закохані парочки, що сиділи на парапеті, жінки з малюками. І будинки і люди на хмарах були маленькими, і мені часто доводилося додумувати те, чого я ніяк не міг розгледіти.

Лікар приходив після сніданку і сідав на круглий табурет край мого ліжка. Він глибоко зітхав і скаржився мені на свої численні хвороби. Певно, він гадав, що людині, яка потрапила в моє становище, приємно дізнатися, що не вона одна страждає. Я співчував лікареві. Назви хвороб часто були зовсім незрозумілі і від цього могли здатися дуже небезпечними. Навіть дивно, як це лікар ще живе і навіть бігає коридорами лікарні, пристукуючи високими каблучками по сходах. Всім своїм виглядом лікар давав мені зрозуміти: хіба у вас опік? Ось у мене зуб болить, це так! Хіба це доза — тисяча рентген? Ось у мене в коліні ломота... Хіба це дивно — тридцять два переломи? Ось у мене...

Спочатку я лежав без свідомості. І це він виходив мене після першої клінічної смерті. І після другої клінічної смерті. Потім я опритомнів і пожалкував про це. Щоправда, у них дивовижні знеболюючі засоби, але ж я знав, що вони все одно не подужають тисячу рентген, — все це чистої води філантропія. Не більше.

— Сьогодні удосвіта один старий зловив у річці велику рибину, — кажу я, щоб відвернути лікаря від його хвороб.

— Велику?

— З руку.

— Це ви в хмарах розгледіли?

— У хмарах. Чому вони такі?

— Довго пояснювати. Та я і не зможу. Ось видужаєте, поговорите з фахівцями. Хмари не цілий рік. Місяці за два до вашого прильоту було сонце. Тоді все змінюється.

— Що?

— Наше життя змінюється. Прилітають кораблі. Але це ненадовго.

— До вас рідко хто прилітає?

— Пасажирських рейсів немає. Та й звідки їм бути? Розкладу не складеш...

"Чому?" — хотів запитати я, але прийшла сестра. Замість цього я сказав:

— Доброго ранку, мій милий кате.

І відразу забув про лікаря. Сестра — значить, процедури.

Вдень я заснув. Мені знову снилася катастрофа. Мені снилося, що я посивів. Та, напевно, я ніколи так і не дізнаюся, чи посивів я насправді. Голова моя наглухо замотана — тільки очі назовні.

— Із Землею зв'язалися, — сказав лікар, зазирнувши до мене увечері.

Він здавався дуже веселим, хоча ми обидва знали, що із Землі летіти сюди майже півроку.

— Ну-ну, — ввічливо сказав я і почав дивитися в стелю.

— Та ви послухайте. Нас повідомили, що "Колібрі" заправляється на базі 12-45. Завтра стартує до нас. Це далеко?

Я хотів би заспокоїти лікаря, але він все одно дізнається правду. Я сказав:

— Будуть днів через сорок.

— Чудово, — відповів лікар, не перестаючи широко посміхатися.

Але йому вже було невесело. Він теж розумів, що й сорока днів мені не протягнути. Та він був лікарем, і тому він повинен був щось сказати.

— У них на борту лікар і препарати. Вас поставлять на ноги за три години.

— Тоді нікого буде ставити на ноги...

По річці на хмарах плив униз димарем довжелезний пароплав, і білий дим з його труби звисав з хмари до самого вікна.

— Треба бути молодця, — сказав лікар.

Я не став сперечатися.

Ніч була довгою. Я чекав світанку, а його все не було. Скільки триває їх доба? Якщо не помиляюся, двадцять дві години з хвилинами. І поділені вони на періоди і частки. Про це я читав у довіднику. Ще на базі.

Нарешті почало світати. Я здивувався, побачивши на хмарах, що вулиці повні народу. Зазвичай перехожі з'являлися години через півтори після світанку.

Відчинилися двері, і увійшов лікар.

— Вас ще не годували? — запитав він.

— Ні, рано ще.

— Пора, пора, — сказав він.

— Яка зараз година? — запитав я.

— Тринадцять часток третього періоду, — сказав лікар.

Я не став просити роз'яснень. Третього то й третього.

— Мені доведеться вас покинути, — сказав лікар. — Багато роботи.

Лікар повернувся за годину і довго розглядав стрічки із записами моєї температури, тиску, пульсу і інших штук, які свідчать про те, що я ще живий. Стрічки йому явно не подобалися, тому лікар почав насвистувати щось веселе.

— Ну і як?

— Зовсім непогано. Зовсім непогано. Шкода, що вам збили режим. Голови за це відривати треба!

— За що?

— За повну безвідповідальність. Йому, бачте, не хотілося з нею прощатися. Ну гаразд, потім поясню. До речі, ви не заперечуватимете, якщо до вечора ми зробимо вам переливання крові?

— А моє заперечення буде взято до уваги?

Лікар ввічливо посміхнувся і пішов.

Наступного дня мені стало гірше. Лікар сидів на круглому табуреті і про свої хвороби анічирк. За вікном мете. Вчора ще було тепло, і риболови похитували над водою вудлицями, мов жуки вусиками. А сьогодні мете.

— Через півгодини закінчиться, — сказав лікар. — Недодивилися.

— Ви керуєте кліматом? — запитав я.

— Та нічим ми не керуємо, — зітхнув лікар. — Це не життя, а суцільне неподобство. Швидше б хмари пішли.

— Ви вчора щось казали про безвідповідальність.

— Ах, ви про цей інцидент? Це неминуче. Один молодик... Що з вами?

Мені було зле. Я ще чув лікаря, але вже не міг утриматися на поверхні світу. Мені здавалося, що я тримаюся за слова лікаря, мов за ховзькі тонкі колоди, але ось слова вислизають і залишаються на воді, а я йду углиб, не сміючи відкрити рота і зітхнути...

Я прокинувся. Вони не знали, що я прокинувся. Не помітили. І я чув їх розмову. Лікаря і іншого доктора, фахівця з променевої хвороби.

— Два-три дні, не більше, — сказав фахівець. — Геть поганий.

Я знав, що говорять про мене, але дуже хотілося, щоб слова ці не мали до мене ніякого відношення.

Повторно я прокинувся вночі. Лікар сидів на своєму табуреті і розкладав на колінах щось на кшталт пасьянсу з карт, схожих на поштові марки. Мені здалося, що лікар осунувся і постарів. Я був вдячний лікареві за те, що він не пішов уночі додому, за те, що сидить біля мого ліжка, і навіть за те, що він осунувся всього лиш тому, що у його відділенні вмирає людина із Землі, із зовсім чужої і дуже далекої планети.

— Спіть, — сказав лікар, помітивши, що я розплющив очі.

— Не хочу, — сказав я. — Ще встигну.

— Не вар'юйте, — сказав лікар. — Безвихідних становищ не буває.

— Не буває?

— Ще одне слово, і я даю вам сподійне.

— Не треба, лікарю. Знаєте, що дивно: я читав, що перед смертю люди згадують дитинство, рідний дім, галяви, залиті сонцем... А мені все здається, що я лагоджу якогось непотрібного мені кібера.

— Значить, житимете, — сказав лікар.

Я задрімав. Я знав, що лікар як і раніше сидить поряд і розкладає пасьянс. І мені, як на зло, приснилася галява, залита сонцем, та сама

галява, по якій я бігав у дитинстві. Галява була теплою і запашною. На ній було багато квітів, пахло медом і гули бджоли... Лікареві я не став казати про свій сон. Навіщо засмучувати?

Увійшла сестра.

— Все гаразд, лікарю, — сказала вона. — Проголосували.

— Ну, ну?

— Сто сімнадцять "за", троє утрималися.

— Любесенько, — сказав лікар. — Я так і думав.

Він схопився, і карти, схожі на марки, розсипалися по підлозі.

— Що, лікарю?

— Життя чудове, молодий чоловіче. Люди чудові. Хіба ви цього не відчуваєте? Ох, як у мене болить зуб! Ви не можете собі уявити... У вас коли-небудь боліли зуби? Ви ще повернетесь на свою галяву. Вона вам снилася?

— Так.

— Повернетесь, але зі мною. Вам доведеться запросити мене в гості. Все життя збирався побувати на Землі, але ніколи якось. Якщо ми з вами протримаємося ще два дні, вважайте, що ми перемогли.

І він не брехав. Він не заспокоював мене. Він був упевнений в тому, що я виживу.

Це було дивно, тому що нізвідки було узятися оптимізму.

— Сестро, приготуйте стимулятори. Тепер не страшно. — Лікар поглянув на годинник. — Коли починаємо?

— Через п'ять хвилин. Навіть раніше.

Крізь товсті шибки вікон долинув багатоголосий рев сирен.

— Через п'ять хвилин. Ви вже знаєте? — сказав незнайомий лікар, зазираючи до палати.

— Засуньте фіранки, — наказав лікар сестрі.

Сестра підійшла до вікна, і я востаннє побачив срібну підкладку хмар. Я хотів попросити, щоб вони не засували фіранки, пояснити їм, що хмари потрібні мені, але невблаганна нудота підкотила до горла, і я, не встигнувши учепитися за муркотіння лікарського голосу, понісся по хвилях, задихаючись в піні прибою.

— ...Так, — сказав хтось по-російськи. — Ну і становисько!

Я не знав, до якого з уривчатих видінь відноситься цей голос. Він не давав піти назад у забуття і продовжував гудіти, глибокий і гучний. З голосом був пов'язаний зростаючий у мені біль.

— Додай ще два кубики, — наказував голос. — Чіпати його поки не будемо. Глібе, пережени сюди третій комплект. Зараз він прокинеться.

Я вирішив послухатися і прокинувся. Наді мною висіли чорна широка борода, довгі пухнасті вуса і брови, такі ж пишні, як і вуса. З маси волосся виглядали маленькі блакитні очі.

— Ось і прокинувся, — сказав бородатий чоловік. — Більше заснути ми тобі не дамо. Бо ще звикнеш...

— Ви...

— Доктор Бродський з "Колібри".

Бродський відвернувся від мене і випростався. Він здавався високим, вищим від усіх у кімнаті.

— Колего, — перейшов він на космолінгву. — Дозвольте мені ще разок зазирнути в історію хвороби.

Мій лікар дістав оберемок білих катушок із стрічками записів.

-Так, — бурмотів Бродський. — День одинадцятий... день чотирнадцятий... А де продовження?

— Це все.

— Ні, ви мене не зрозуміли. Я хотів запитати, де друга половина місяця? Адже ж не чотирнадцять днів він хворіє.

— Чотирнадцять, — сказав лікар, і в голосі його пролунали дзвінки нотки сміху.

— Сорок три дні тому ми стартували з бази, — тим часом гудів Бродський. — Ми заощадили в дорозі три доби, тому що більше заощадити не могли...

— Я вам усе зараз поясню, — сказав лікар. — Але, здається, приїхав ваш помічник...

Через шість годин я лежав на найзвичайнішому ліжку, без обладунків, без шин, без розтяжок. Нова шкіра трохи зуділа, і я був ще такий слабкий, що насилу піднімав руку. Але мені хотілося курити; і я

навіть посперечався, хоч і досить мляво, з Бродським, який заборонив мені курити до наступного дня.

— Давайте-но все-таки розплутаємося з цією штукою, — сказав Бродський, схилившись над моєю історією хвороби. — Скільки ж ми летіли і скільки ж наш хворий пролежав у вас?

Бродський дістав з кишені велику люльку і почав її розкурювати.

— Тоді ви самі не куріть, — сказав я. — Інакше відберу люльку. Заради однієї зтяжки я ладен зараз на злочин.

— Хворий, — строго сказав Бродський. — Що дозволено Юпітеру, те не дозволено кому?

— Волові, хворим, космонавтам у скафандрах, — відповів я. — У мене вища освіта.

Мій лікар слухав нашу розмову, розчулено схиливши голову до плеча. У нього був погляд дідуся, онук якого проковтнув виделку, але в останню мить умудрився за допомогою заїжджого медика повернути її до їдальні.

— Навіть не знаю, з чого почати, — нарешті сказав лікар. — Вся річ у тім, що наша планета — вельми безглуздий галактичний утвір. Більшу частину року вона цілком закрыта сріблястими хмарами, які повністю відрізають нас від зовнішнього світу.

— Але ж ми ж прилетіли сюди...

— Корабель може пробити шар хмар, але цим зазвичай ніхто не хоче займатися. І ось чому: хмари якимось чином порушують причинно-наслідковий зв'язок на поверхні планети. Ви пам'ятаєте, як кілька днів тому в місті розвиднілось дещо пізніше, ніж зазвичай?

— Так, пам'ятаю, — сказав я. — Я вирішив спочатку, що надто рано прокинувся.

— Ні, це запізнився світанок. Один закоханий молодик не хотів розлучатися зі своєю коханою. І що ж він зробив? Він виліз на башту, на якій стоїть головний міський годинник, і прив'язав гирю до великої стрілки. Годинник уповільнив хід. У будь-якому іншому місці Галактики від такого вчинку нічогісінько б не трапилося. Ну, можливо, хтось і запізнився б на роботу. І все. А на нашій планеті в період "срібних хмар" сповільнився хід часу. Світанок настав пізніше, ніж зазвичай.

Лікар вдосталь насолодився нашим подивом і продовжував:

— Біда ще й у тому, що в одному місті годинник може йти вперед, а в іншому відставати. І світанок настає в різних місцях по-різному. Чого тільки ми не робили! Забороняли користуватися особистими годинниками — адже час залежить навіть від них, ввели обов'язкову почасову звірку всіх годинників планети... Але потім від усіх заходів такого роду відмовилися. Просто-напросто кожен житель планети має годинника. І раз на планеті живе сто двадцять мільйонів людей, то середній час, який показують сто двадцять мільйонів годинників, правильний. Одні поспішають, інші відстають, треті йдуть як слід. Зрозуміло?

— Значить, — запитав я, — якщо ви зараз підведете свій годинник вперед, то і час прискорить свій хід?

— Ну, на таку малу частку, що ніхто не помітить. А якщо похибка стає великою, достатньо трохи зрушити стрілки головних курантів — і все прийде на свої місця.

— А ваш закоханий про це знав? — запитав Бродський.

— На жаль, так. Про це знають усі.

— І часто трапляються казуси?

— Дуже рідко. Ми хочеш не хочеш дисципліновані. Але, з іншого боку, ми знаємо, що у разі крайньої необхідності можемо управляти часом. Так було і з нашим хворим. Рада планети ухвалила рішення врятувати гостя. Ми знали — жити йому два, від сили три дні. Вашому кораблю летіти до нас сорок днів. Пам'ятаєте, я попросив сестру засунути фіранки?

— Так.

— Для того, щоб вас не бентежило мигтіння дня і ночі.

— Таж цей захід дуже болючий для планети!

— Ми свідомо пішли на деякі труднощі. Більше того, як зараз з'ясувалося, "Колібрі" прийшов на п'ять годин раніше, аніж ми припускали. Отже, багато жителів міста самі підводили вперед ручні годинники й будильники.

...Через три дні ми приїхали на космодром. Лікар відлітав з нами на Землю. Я ще був слабкий і спирався на ціпок. Легкий сніжок сипався із срібних хмар і каламутив їх гладку поверхню. Вперше я побачив власне відображення. Якщо задерти голову, то маленький чоловічок з паличкою теж задре голову і зустрінеться з тобою поглядом.

Проводи затягнулися, і я, стомившись, узявся рукою за круглу палицю, пригвинчену до стіни космовокзалу. Так стояти було зручніше. Бродський виголошував досить довгу промову, в якій дякував жителям планети.

— Пора, — сказав капітан "Колібрі", що стояв поряд зі мною. — Через п'ятнадцять хвилин старт.

Я обіймаюся і розкланююся з друзями...

І тут у далині зародився невиразний, зловісний гул, немов хтось заграв на величезному контрабасі. Гул розростався, дробився на окремі звуки і наближався до нас.

Люди навколо нас переривали розмови, роззиралися. Почувся схвильований жіночий голос:

— Крихітко, де ти? Біжи до мене.

Мені здалося, що на виднокраї, біля далеких гір, піднімається стіна туману.

— Що таке? — схвилювався лікар. — Що трапилось?

Проводжаючи, вочевидь, розібравшись, у чому справа, кинулися до сховища космовокзалу. Лікар по-пташиному покрутив головою і уп'явся поглядом у мене.

— Зараз же заберіть руку! — крикнув він. — Що ви накоїли!..

Я відсмикував руку і, озирнувшись, поглянув на круглий предмет, за який я тримався. Виявилось, найзвичайнісінький ртутний термометр.

— Це не годинник, — ніяково пожартував я, — це термометр.

— Власне! — закричав лікар, схопивши мене за руку і тягнучи до дверей космопорту. — Ви забули про причинно-наслідкові зв'язки.

Бродський важко гупав позаду, озираючись через плече на близьку вже стіну туману.

Я почав здогадуватися і, сподіваючись ще, що здогадка моя помилкова, запитав невпевнено:

— Що трапилося, лікарю? Що я накоїв?

— Невже ви не розумієте? Подивіться на термометр. Ви ж зігріли його і підняли температуру на декілька градусів. У всьому місті! І сніг розтанув... Не гайте ж ані секунди. Мерщій в корабель! Починається повінь!

© БУЛЫЧЕВ К. Чудеса в Гусяре. — М.: Молодая гвардия, 1972. — 368 с. — (Б-ка советской фантастики).

© ГЕНИК Віталій, переклад з російської, 2008.